

Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն

«Հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների և ուսուցչի օգնականների դասավանդման հմտությունների զարգացման ապահովում» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դպրոց՝ «Քեթիի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ
Առարկա՝ Երաժշտություն
Թեմա՝ Մոտիվացիան որպես ուսուցման կարևորագույն մաս

Վերապատրաստող, մենթոր՝ Լատիրա Գրքիկյան
Ուսուցիչ՝ Լուսյա Գալստյան

Բովանդակություն

Ներածություն.....	3
ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ. Սովորելու մոտիվացիա	
1.1 Ուսուցման մոտիվացիայի բարձրացման ուղիները.....	5
1.2 Սովորելու մոտիվացիա. Հոգեբանական ասպեկտ.....	10
1.3 Ինչպես բարձրացնել սովորելու մոտիվացիան աշակերտների մոտ.....	12
1.4 Երեխաների մոտիվացիան և դրա տեսակները.....	15
Եզրակացություն.....	17
Օգտագործված գրականության ցանկ.....	18
Հավելված 1	

Ներածություն

Թեմայի արդիականությունը. Յուրաքանչյուր սովորող ունի իր մոտիվացիան սովորելու, աշխարհընկալման, աշխարհըմբռնման և աշխարհճանաչման հարցում: Եվ դա լուրջ խնդիր է դարձել, արդիականացել և հետազոտման մեծ աշխատանք է պահանջում: Թեմայի արդիականացումը կապված է նաև կրթական նոր բարեփոխումների հետ. կապված ՏՀՏ-ների լայն կիրառման հետ: Մոցվորողի մոտիվացիան այն է, ինչը դրդում է սովորողին շարժվել այս կամ այն ուղղությամբ: Օրինակ՝ սովորել, զարգացնել, ձեռք բերել, հասնել, նախաձեռնող լինել, կիսվել ուրիշների հետ և այլն: Հոգեբանների մեծ մասի կարծիքով դեռահասների մոտ կարևոր է հասունության զգացումը, որն արտահայտվում է նրանց մոտ անկախության, սեփական արժանապատվությունը հաստատելու ցանկությամբ, իր ես-ը առաջնորդելու գաղափարով: Որովհետև իրեն համեմատելով չափահասի հետ, ինքը որևէ տարբերություն չի տեսնում իր և մեծահասակի միջև, որով արժևորում է իր մեջ չափահասության գաղափարը: Մրանով պայմանավորված դեռահասները ցանկանում են ներգրավվել այնպիսի գործողությունների մեջ, որոնք իրենց կյանքում առաջին անգամ են տեղի ունենում և իրենք կարող են դրսևորվել նոր ունակություններով: Հենց սրանք էլ պատճառ են հանդիսանում ուսումնական գործընթացում կրթական մոտիվացիայի նվազման և անտարբերության: Դեռահասի համար այն, ինչ ավելի դժվար է, ավելի հետաքրքիր է: Հետաքրքիր են ստեղծագործական առաջադրանքները, որտեղ կարող ես անձնական նախաձեռնություն ցուցաբերել, ցույց տալ, թե ինչի եմ ես ընդունակ: Արդի ժամանակներում դեռահասների շրջանում սովորելու նկատմամբ հետաքրքրության բացակայությունը լուրջ խնդիր է ոչ միայն ծնողների, այլև ուսուցիչների ու հոգեբանների համար: Ժամանակակից ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ գործնականում դեռահասները չեն ենթարկվում ճնշումներին, եւ նրանց մոտ այլևս չի գործում ավտորիտար դաստիարակության ոճը, դրա համար էլ հոգեբանների զգալի մասը ընդունում են, որ նախորդ սերունդների համար աշխատած մեթոդներն այսօր անարդյունավետ են և պետք են ժամանակին համընթաց քայլել:

Սովորողների մոտիվացիայի վրա մեծ ազդեցություն են թողնում նաև արտաքին գործոնները: Հաճախ հետաքրքրությունը նույնիսկ սիրելի առարկաների նկատմամբ անհետանում է անհայտ պատճառով: Սովորողների մոտիվացիայի բարձրացման գործում մեծ է ուսուցիչների դերը,

որովհետև նրանք պետք է կարողանան աշակերտին տալ այնպիսի առաջադրանքներ, որոնք կլինեն հասկանալի և ընդունելի նրանց կողմից: Ըստ հոգեբանների գիտելիքի յուրացման համար ուսուցիչները պետք է կարողանան բարձրացնել աշակերտների ներքին մոտիվացիան, քանի որ այն որոշիչ է կրթական գործընթացում: Այսպիսով ուսուցումը պետք է կազմակերպվի աշակերտների հետաքրքրության սահմաններում, դրանով ավելացնելով հետաքրքրությունը դեպի դասը: Բարձրացնելով աշակերտների ուսումնական մոտիվացիան կբարելավվի ուսումնական գործընթացը:

Եվ այսպիսով փորձենք բացատրել, թե ինչ է իրենից ներկայացնում մոտիվացիա հասկացությունը: Մոտիվացիան դա շարժառիթ է, ներքին և արտաքին գործոններ, որոնք դրդում են մարդկանց իրականացնել գործողություններ, որպեսզի հասնեն նպատակին:

Հետազոտության նպատակն է՝ ուսումնասիրել մոտիվացիան որպես ուսուցման կարևորագույն մաս, որտեղից բխում են հետևյալ խնդիրները

- Բացահայտել մոտիվացիան որպես ուսուցման կարևորագույն մաս:
- Ներկայացնել մոտիվացիայի տեսակները:
- Բացահայտել աշակերտների մոտիվացիայի բարձրացման ձևերը:
- Վերլուծել և ներկայացնել մոտիվացիոն ուսուցման առանձնահատկությունները:

Մոտիվացիան մարդու վարքագծի արտաքին և ներքին գործոնների փոդկապակցման բարդ մեխանիզմ է, որը որոշում է գործունեության առաջացումը, ուղղությունը, ինչպես նաև գործունեության իրականացման եղանակը: Ուսումնական գործընթացի շարժառիթը բոլոր գործոններն են, որոնք որոշում են կրթության գործունեության դրսևորումը, կարիքները, նպատակները, վերաբերմունքը, պարտքի զգացողությունը, հետաքրքրությունները և այլն:

Տարբեր տարիքի երեխաների համար և յուրաքանչյուր երեխայի համար ոչ բոլոր դրդապատշառներն ունեն նույն խթանը:

Ուսուցման բոլոր շարժառիթները կարելի է բաժանել երկու մեծ կատեգորիաների. Դրանցից մեկը կապված է բուն կրթական գործունեության բովանդակության և դրա իրականացման գործընթացի հետ. Մյուսները՝ երեխայի հետ ավելի լայն հարաբերությունների հետ: Առաջինը ներառում է երեխաների ճանաչողական հետաքրքրությունները, ինտելեկտուալ գործունեության և նոր հմտությունների և գիտելիքների յուրացման անհրաժեշտությունը: Մյուսները կապված են այլ մարդկանց հետ շփվելու երեխայի կարիքների հետ:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ շարժառիթների այս երկու կատեգորիաները անհրաժեշտ են ոչ միայն կրթական այլ նաև ցանկացած այլ գործունեության հաջող իրականացման համար:

Գլուխ 1. Սովորելու մոտիվացիա

1.1 Ուսուցման մոտիվացիայի բարձրացման ուղիներ

Այսօր տարրական դասարանների ուսուցիչներն ավելի ու ավելի են բողոքում, որ աշակերտների մոտ ուսման մոտիվացիան նվազել է կամ իսպառ բացակայում է: Երեխաները չեն ցանկանում սովորել, անտարբերություն են ցուցաբերում գիտելիքների, գնահատականների նկատմամբ, չեն ձգտում նոր բաներ սովորել: Ուսուցիչներին հետևելով՝ ուսման նկատմամբ նման բացասական վերաբերմունքը անհանգստացնում է ծնողներին, հատկապես նրանց, ում երեխաները պատրաստվում են առաջին դասարան ընդունվել: Մեծահասակները հասկանում են, որ հաջող ուսուցման համար, բացի հաշվելու և կարդալու կարողությունից, երեխաները պետք է սովորելու ցանկություն ունենան: Բայց ինչպե՞ս նման ցանկություն սերմանել ձեր երեխայի մեջ: Հոգեբաններն ասում են, որ երեխան, առաջին հերթին, պետք է դաստիարակչական դրդապատճառներ ունենա: Ուստի, բավական չէ միայն նախադարձական սովորեցնել գործնական հմտություններ և մտածել, որ նա պատրաստ է դպրոցին: Պետք չէ մոռանալ մոտիվացիոն պատրաստակամության մասին և այն ձևավորել երեխայի առաջին դասարան գնալուց շատ առաջ: Գիտությունը վաղուց ապացուցել է, որ նոր գիտելիքի (մոտիվացիայի) ցանկությունը գենետիկորեն բնորոշ է մարդկանց. նույնիսկ հին ժամանակներում նոր բան հայտնաբերող մարդը զգացել է ուրախություն, ցնծություն: Նման ցանկությունը բնորոշ է նաև փոքր երեխաներին, հետևաբար, տնային կրթության պայմաններում մոտիվացիա ձևավորելը բավականին պարզ է, եթե հետևեք հոգեբանների առաջարկություններին:

Ուսուցիչները նշում են, որ մանկապարտեզում և դպրոցում շատ բան է արվում երեխաների համար՝ զարգացնելու նրանց ճանաչողական մոտիվները և սովորելու մոտիվացիան: Մինչդեռ անտեղյակությունից ծնողներն իրենք են սխալվում երեխաների դաստիարակության հարցում, ինչը հանգեցնում է նրանց սովորելու ցանկության կորստի: Դրանցից առավել բնորոշ են.

- Մեծահասակների սխալ կարծիքը որ երեխան պատրաստ է հաջողությամբ սովորել, եթե նա կուտակել է մեծ քանակությամբ գիտելիքներ և հմտություններ: Ծնողները երեխային սովորեցնում են գրել-կարդալ, խրախուսում են երկար բանաստեղծություններ անգիր անել, օտար լեզուներ սովորել, տրամաբանական խնդիրներ լուծել: Երբեմն նրանք

մոռանում են, որ ինտելեկտուալ պատրաստվածությունը չի փոխարինում հոգեբանական պատրաստվածությանը, որը ներառում է կրթական մոտիվացիան: Հաճախ նման ինտենսիվ պարապմունքները փոքր երեխաների հիմնական գործունեության՝ խաղի հաշվին են, ինչը հանգեցնում է սովորելու նկատմամբ համատեղ հակակրանքի ի հայտ գալուն:

- Մեկ այլ տարածված սխալ է ծնողների ցանկությունը՝ երեխային հնարավորինս շուտ դպրոց ուղարկելու, հաշվի չառնելով նրա հոգեբանական ու ֆիզիկական պատրաստվածության աստիճանը: Նրանք կարծում են, որ եթե նախադպրոցականը շատ բան գիտի, ուրեմն ժամանակն է, որ նա սովորի: Մինչդեռ հոգեբանները հիշեցնում են, որ զարգացած ինտելեկտից բացի պակաս կարևոր չէ ապագա ուսանողի մտավոր և ֆիզիկական հասունացման մակարդակը: Անպատրաստ երեխա է, շուտ է հոգնում, լավ շարժիչ հմտությունները զարգացած չեն: Բոլոր այն դժվարությունները, որոնք պետք է հաղթահարի փոքր աշակերտը, հանգեցնում են սովորելու դժկամության և սովորելու մոտիվացիայի նվազմանը:
- Հոգեբանները դա համարում են ընտանեկան դաստիարակության կոպիտ սխալ երեխայի համար պահանջների գերազնահատում առանց հաշվի առնելու նրա տարիքային առանձնահատկությունները և անհատական հնարավորությունները, ծուլության մեղադրանքները, մեծահասակների ցուցումներին հետևելու չցանկանալը: Արդյունքում կարող է ձևավորվել ցածր ինքնագնահատական, ինչը խանգարում է երեխային ճիշտ գնահատել իրեն և հարաբերություններ կառուցել հասակակիցների հետ: Ե՛վ անհիմն գովասանքը, և՛ աշակերտի արժանիքների նսեմացումը կտրականապես անընդունելի են, քանի որ դրանք բացասաբար են անդրադառնում կրտսեր ուսանողների մոտ ուսման մոտիվացիայի զարգացման վրա:
- Մեծահասակների վատ վարքագիծը աշակերտի հետ կապված, օրինակ՝ համեմատելով իր ձեռքբերումները այլ երեխաների հաջողությունների հետ, ծաղրելով դպրոցում անհաջողությունները (օրինակ՝ վատ գնահատականներ՝ «վատ աշակերտ», դժվարություններ գրելու «դու գրում ես ինչպես հավի թաթը», դանդաղ ընթերցանություն: «Դու կքնես, մինչ կարդաս»), ոչ կոռեկտ արտահայտություններ այլ տղաների ներկայությամբ («այստեղ մյուս տղաներն են. լավ արեցիր, իսկ դու...»): Մինչդեռ մեծահասակների միայն զգայուն վերաբերմունքը աշակերտի դպրոցական խնդիրների նկատմամբ և դրանց հաղթահարմանն օգնելը կօգնի զարգացնել մոտիվացիան:

- Սպառնալիքների և ֆիզիկական պատժի կիրառում, եթե երեխան վատ գնահատականներ է ստանում, ժամանակ չունի տնային առաջադրանքները կատարելու, պատճառները հասկանալու փոխարեն հարցրեք, թե աշակերտն ինչպես է սովորել այսօր, ինչ է եղել, ինչի հետ արժե աշխատել:
- Անհանգիստ ընտանեկան հարաբերություններ սիրելիների միջև տարաձայնությունները բացասաբար են անդրադառնում երեխայի հուզական վիճակի վրա: Կրտսեր ուսանողը, ով մշտական լարվածության մեջ է, չի կարող պատշաճ կերպով վերաբերվել իր ուսմանը, լավ գնահատականներ ստանալ և ուրախանալ իր հաջողություններով: Ծնողները պետք է հոգ տանեն ընտանիքում տիրող հոգեբանական մթնոլորտի մասին, որպեսզի ազդեն մոտիվացիայի բարձրացման վրա:
- Մանկապարտեզ չհաճախած աշակերտներ, չեն տիրապետում հասակակիցների հետ առանց կոնֆլիկտների շփվելու կարողությանը, ունեն ինքնատիրապետման ցածր մակարդակ, չձևավորված կամավոր վարք: Այս ամենը խոչընդոտում է կրտսեր ուսանողների կրթական մոտիվացիայի զարգացմանը:
- Ծնողների կողմից երեխայի հետ կապված իրենց չկատարված հույսերի կանխատեսումը. Հաճախ մեծահասակները, ովքեր չեն գիտակցել իրենց հետաքրքրությունները մանկության տարիներին, դրանք տեղափոխում են երեխաներին՝ անկախ երեխայի կարծիքից: Օրինակ՝ ցանկանում են նրա մեջ տեսնել գերազանցիկ աշակերտի, տաղանդավոր երաժիշտի, դասարանի ղեկավարի, եւ նրա հետ մեծ հույսեր են կապում: Ուսանողն ինքը ունի իր հետաքրքրությունները, որոնք տարբերվում են ծնողների շահերից, ուստի մեծահասակների չարդարացված ձգտումները նրան բնավ չեն դրդում սովորել: Ավելի օգտակար է մտածել, թե ինչպես դրդել երեխային սովորել՝ ելնելով իր ցանկություններից և ձգտումներից:
- Ծնողների մեծ մասը սխալմամբ կարծում է, որ իրենք ի վիճակի չեն աշակերտին սովորելու դրդել, և դա կարող են անել միայն ուսուցիչները: Այնուամենայնիվ, առանց ընտանիքի ակտիվ օգնության, ուսումնական գործունեության մոտիվացիան միշտ չէ, որ զարգանում է նույնիսկ դպրոցում: Շատ ավելի արագ և արդյունավետ, կրտսեր աշակերտների մոտիվացիան կձևավորվի ուսուցիչների և ծնողների համատեղ ջանքերով: Ի՞նչ մեթոդներ պետք է օգտագործվեն տանը սովորելու մոտիվացիան զարգացնելու համար: Ահա թե ինչ են խորհուրդ տալիս հոգեբանները սովորելու մոտիվացիան բարձրացնելու համար.

Օրինակ եղեք երեխայի համար: Հաճախ կարելի է տեսնել, որ սովորողի՝ սովորելու դժկամությունը դրսևորվում է առարկայի նկատմամբ թշնամական վերաբերմունքով: Օրինակ, որոշ դպրոցականներ չեն սիրում կարդալ, ուստի նրանք գրեթե չեն ընկալում ընթերցանության դասերը, մյուսները դժվարանում են լուծել խնդիրները և այլն: Նման իրավիճակները հաղթահարելու համար օգտակար կլինի ծնողների օրինակը: Ցանկանում եք սեր սերմանել գրականության դասերի նկատմամբ: Ավելի հաճախ կարդացեք բարձրաձայն, կազմակերպեք ընտանեկան ընթերցումներ, հանելուկների երեկոներ, պոեզիայի մրցույթներ՝ խրախուսական մրցանակներով: Ցանկացած հետաքրքիր մեթոդ կխաղա մոտիվացիայի զարգացման վրա: Նկար 1 (տես հավելված 1):

Ստեղծեք ընդհանուր հետաքրքրություններ: Երբ ծնողները լավ գիտակցում են իրենց երեխայի հետաքրքրությունները, շատ ավելի հեշտ է միասին նոր բաներ սովորելը: Օրինակ, տարրական դպրոցի աշակերտի կիրքը կենդանիների նկատմամբ կօգնի ձևավորել սեր դեպի բնագիտության դասերը՝ հենվելով առաջին դասարանցու արվեստների վրա, կարող եք նրան ստիպել կարդալ դերերով, նկարչության հանդեպ սերը կարող է դրսևորվել հետաքրքրության մեջ: բնության ուրվագծում, երկրաչափական նախշեր գծելու, լավ տրամաբանությունը կօգնի ձեզ սիրահարվել մաթեմատիկային: Շատ բան կախված է ուշադիր ծնողներից, ովքեր լավ ճանաչելով իրենց երեխային, հեշտությամբ կարող են ազդել այնպիսի կարևոր կետի վրա, ինչպիսին է սովորելու մոտիվացիան:

Ճիշտ բաշխել աշակերտի կյանքը. Երեխային օգտակար գործունեությամբ օպտիմալ կերպով բեռնելու ցանկությամբ, որպեսզի նա պարապ չնստի, ծնողները երբեմն անցնում են հնարավորի սահմանները: Պետք է հասկանալ, որ ճիշտ առօրյան կարևոր է կրտսեր աշակերտի համար, երբ ֆիզիկական և ինտելեկտուալ բեռները փոխարինվում են հանգստի, հոբբիների, խաղերի, զբոսանքի հետ: Տարրական դպրոցական տարիքում, երբ գործողությունների կամայականության ձևավորումը նոր է ընթանում, երեխան ի վիճակի չէ ինքնուրույն կառավարել ժամանակը և գործողությունները: Այս ընթացքում կարևոր է մեծահասակների հսկողությունը, ովքեր աշակերտին կասեն, թե ինչպես տրամադրի իր ժամանակը, ինչ դասեր անի առաջին հերթին, ինչպես համատեղի հանգիստն ու պարապմունքները:

Համեմատություն չկա: Ոչինչ այնքան չի խանգարում դպրոցականին սովորելու մոտիվացիայի զարգացմանը, որքան նրան համեմատելը այլ երեխաների հետ: Միրող ծնողներն ընդունում են երեխային իր բոլոր առավելություններով ու թերություններով՝ գիտակցելով, որ երեխայի բոլոր թերությունները բացթողումներ են իրենց դաստիարակության մեջ: Օգտակար է սովորել, թե

ինչպես գնահատել աշակերտի տնային աշխատանքը, դասային աշխատանքը: Դրա համար ցանկալի է ավելի հաճախ կապ հաստատել ուսուցչի հետ՝ քննարկելով երեխայի հաջողությունը կամ ձախողումը դպրոցում:

Ստեղծեք պարզևատրման համակարգ լավ ուսումնասիրության համար: Պատշաճ խրախուսումն օգտագործվում է որպես դպրոցականների ուսման մոտիվացիա: Օգտակար է փոքր աշակերտի հետ համաձայնել, թե ինչպես կխրախուսվի նրա հաջողությունը ուսման մեջ: Ընտանիքներ կան, որտեղ ֆինանսական խրախուսումը նորմ է: Ինչպես ցույց է տալիս պրակտիկան, սա առայժմ գործում է, մեծանալով երեխան ամեն կերպ սկսում է լավ գնահատականներ ստանալ: Շատ ավելի կարևոր է, երբ խրախուսանքը դառնում է երեխայի հուզական վերելքի շարունակությունը: Կրտսեր աշակերտների համար ծնողների հետ շփումը միշտ արժեքավոր է, ուստի կարող են խրախուսվել ընտանեկան ճամփորդությունները, էքսկուրսիաները, զբոսանքները հետաքրքիր իրադարձություններով (կրկես, թատրոն, բոուլինգ, սպորտային մրցույթներ): Պարզևատրումների ընտրությունը կախված է երեխայի շահերից: Համատեղեք բիզնեսը հաճույքի հետ, ամբողջ ընտանիքը հաճույք կստանա:

1.2 Սովորելու մոտիվացիա. Հոգեբանական ասպեկտ

Սովորողի մոտ սովորելու ցանկության ձևավորման ուսումնասիրության հաջորդ փուլը հոգեբանական ասպեկտն է, որը փոքր-ինչ կբացի առեղծվածի շղարշը երեխաների մոտ մոտիվացիոն գիծ կառուցելու գործում:

Ուսուցման մոտիվացիայի ձևավորման արդյունքը դպրոցի կատարածն է: Բայց շատ աշակերտների և նրանց ծնողների համար տնային աշխատանքների համար հատկացված ժամանակը դառնում է համբերության ամենօրյա փորձություն: Ծնողները ստիպված են լինում երեխային կանչել, որ նստի դասերի: Աշակերտը տնային առաջադրանք կատարելու փոխարեն պատուհանից դուրս է նայում, նոթատետրում փոքրիկ մարդկանց նկարում կամ մատիտ է ծամում: Ծնողները կորցնում են համբերությունը: Երեխան հաճույք չի ստանում սովորելուց՝ գտնվելով մեծահասակների մշտական ճնշման տակ և արդյունքում ամբողջովին կորցնում է սովորելու հետաքրքրությունն ու ցանկությունը: Ծնողների համար գնալով դժվարանում է պատճառներ գտնել սովորելու մոտիվացիան բարձրացնելու համար: Սա շատ երեխաների հետ է պատահում, և դա ոչ թե ունակության, այլ սովորելու մոտիվացիայի պակաս է: Դպրոցական հաջողություններն ու անհաջողությունները միայն աշակերտի մտավոր զարգացման և կարողությունների ցուցանիշ չեն: Սովորելու մեջ չհետաքրքրված երեխայի համար շատ դժվար է ձեռք բերել գիտելիքներ և կարողանալ դրանք գործնականում կիրառել: Այս խնդրի ուսումնասիրության շրջանակներում իրականացվել են ուսումնասիրություններ, որոնց արդյունքը եղել է հիասթափեցնող տարեցտարի աշակերտների մեծամասնության մոտ առաջանում է առաջադիմության ցանկություն, իսկ սովորելու մոտիվացիան նվազում է: Ավելին, եթե ավելի վաղ դեռահասներն ընկնում էին երեխաների այս կատեգորիայի մեջ, հիմնականում անցումային շրջանի պատճառով, ապա այժմ սովորելու մոտիվացիան անշեղորեն նվազում է նույնիսկ տարրական դպրոցում սովորող երեխաների մոտ: Սովորելու մոտիվացիան մշտական արժեք չէ, այն փոխվում է՝ կախված իրավիճակից, տրամադրությունից, ուսման առարկայից, բայց չկա մի երեխա, ով չկարողանա «հետաքրքրվել» դպրոցական առարկաներով: Յուրաքանչյուր մարդ ունի ուժեր, որոնց միջոցով նա կարողանում է սովորել, և շատ ցավալի է,

որ այդ ուժերը միշտ չէ, որ ուղղված են դեպի մաթեմատիկա կամ աշխարհագրություն: Բայց ամեն ինչ կարելի է փոխել, այդ թվում՝ սովորելու ցանկության ձևավորումը: Անհրաժեշտ է միայն ուղղորդել երեխային, տալ նրան անկախություն և զարգացնել նրա մեջ մոտիվացիոն փոխազդեցության շղթայի ըմբռնումը:¹

¹ Արզումանյան Ա. Ջ. Հոգեբանություն-Երևան, Զանգակ-97, 2003 էջ 59

1.3 Ինչպես բարձրացնել սովորելու ցանկությունը աշակերտների մոտ

Հասկանալու համար, թե ինչպես ձևավորել երեխայի մոտ ուսման մոտիվացիան, մենք պետք է հասկանաք ինչն է խանգարում սովորելու նկատմամբ նրա հետաքրքրության արթնացմանը և թույլ չի տալիս նրան լիարժեք օգտագործել իր ռեսուրսները: Երեխայի մոտ ուսուցման մոտիվացիային խանգարող գործոններից կարող ենք առանձնացնել հետևյալները՝

- Անկախության բացակայություն որոշումների կայացման և սեփական գործողությունների կազմակերպման մեջ
- Բարդ ուսումնական գործընթացները հասկանալու իրական օգնության բացակայություն
- Մեծահասակների վարքագծի միասնական համակարգի բացակայությունը իրենց և երեխայի նկատմամբ պահանջների մեջ:

Վերը նշված գործոնները սահմանելով՝ մենք կկարողանաք երեխային հնարավորություն տալ պատասխանատու լինել իր արարքների համար, սովորեցնել վստահել մեզ և կարողանալ վերահսկել իրավիճակը:

Ուսումնական գործունեության և սովորողի մոտ սովորելու ցանկության ձևավորման գործում շատ կարևոր է ինքնատիրապետման հմտությունը: Գաղտնիք չէ, որ երեխաների մոտ շատ սխալներ տեղի են ունենում անուշադրության պատճառով: Եվ եթե երեխան սովորել է ստուգել իրեն այս կամ այն տեսակի գործունեությունից հետո, ապա սխալների թիվը կտրուկ նվազում է, և եթե սխալներն ավելի քիչ են, ապա նոր ձեռքբերումների համար ավելի շատ մոտիվացիա կա:

Որպեսզի երեխան ցանկանա սովորել, պետք է նրան ճիշտ մոտիվացնել: Տարրական դպրոցի աշակերտները կարող են բավականին լավ սովորել, եթե առաջնորդվեն ուսուցչի գնահատականով²: Նախակրթարանի երեխաները չեն գիտակցում ստացած գիտելիքների արժեքը. Նրանք ամենից հաճախ իրենց սիրելի դասերին անվանում են խաղերի և զվարճանքի տարրեր պարունակող առարկաներ, ինչպիսիք են նկարչությունը, ապլիկացիան, ֆիզիկական դաստիարակությունը: Պետք է նկատի ունենալ, որ առաջին դասարանցիները «սովորել» բառը հասկանում են ոչ միայն գիտելիքներ ձեռք բերելու, այլև դպրոցում ընկերների հետ շփվելու համար:

Միջին դպրոցի աշակերտների համար դասերի նկատմամբ հետաքրքրությունը մեծապես կախված է ուսուցչի ուսուցման անհատականությունից և բնույթից. նրանք ցանկանում են ավելի

² Էլկոնին Դ. Բ. Կրտսեր դպրոցականների ուսուցման հոգեբանություն: Երևան 1975 էջ 24

լավը դառնալ և գրեթե ամեն ինչով գերազանցել դասընկերներին: Այս դեպքում վտանգ կա, որ աշակերտի ձախողման դեպքում կարող է թերարժեքության բարդույթ առաջանալ, դա կարող է հանգեցնել գիտելիք ձեռք բերելու դժկամության: Ուստի կարևոր է երեխային բացատրել, որ պետք չէ ինչ-որ մեկից լավը դառնալ, պետք է գերազանցել ինքդ քեզ:

Սովորելու ներքին դրդապատճառներ ունեցող աշակերտը դասընկերներից ավելի բարձր գնահատականներ է ստանում, անցած նյութը դեռ երկար կմնա նրա հիշողության մեջ: Եվ այս ամենի հետ մեկտեղ ծնողները երեխային անընդհատ հսկելու կարիք չունեն: Մոտիվացիան ներքին գործընթաց է, այն չի կարող ձևավորվել դրսից: Սակայն մեծահասակները կարողանում են օգնել երեխային հաղթահարել այս խնդիրը:

Ուսուցիչները միշտ չէ, որ ժամանակ են հատկացնում աշակերտներին մոտիվացնելու համար: Նման ուսուցիչները կարծում են, որ եթե երեխան եկել է դպրոց, նա պետք է անի այն ամենը, ինչ նրան ասում են ուսուցիչները: Նաև որոշ ուսուցիչներ օգտագործում են բացասական մոտիվացիա հաջողության հասնելու համար: Բացասական մոտիվացիայից ծնվում են բացասական հույզեր, սովորելու և ուսուցչի առաջադրանքները կատարելու չկամությունը: Առանց աշակերտի հետաքրքրության ի հայտ գալու արդյունք չի լինի, և նյութը չի սովորվի, կլինի միայն ուսումնական գործընթացի տեսքը:

Սկզբնական շրջանում աշակերտները դպրոց են գալիս դրական մոտիվացիայով: Մեծահասակները պետք է ամեն ինչ անեն այս մոտիվացիան պահպանելու համար:

Երեխայի մեջ ներքին մոտիվացիա զարգացնելու ամենահզոր միջոցը դա անելն է երեխայի հետաքրքրասիրության միջոցով: Գիտնականներն ապացուցել են, որ հայրերը երեխաներին դրդում են սովորել: Պետք է երեխայի մեջ սերմանել կյանքում ինչ-որ բանի հասնելու ձգտումը: Հայրն իր օրինակով կարող է ցույց տալ իր երեխային, թե որքան կարևոր է կյանքում ինչ-որ բանի հասնելը:

Երեխայի մեջ ներքին մոտիվացիա զարգացնելու համար անհրաժեշտ է պահպանել այն վիճակը, որտեղ երեխան գոհ է իր արդյունքներից: Պետք է գովել երեխային նույնիսկ աննշան հաղթանակների համար, երեխայի առջև դնել այն խնդիրները, որոնք նա կարողանում է կատարել: Մենք պետք է առաջարկեք մեր օգնությունը միայն այն դեպքում, եթե խնդիրն իսկապես դժվար է երեխայի համար: Երեխայի առաջադրանքները նրա համար պետք է պարզ լինեն, նրա համար որոշակի նշանակություն ձեռք բերեն: Պետք է բացատրել երեխային և թույլ տալ, որ նա հասկանա, որ պարտությունը տեղի է ունենում փոքր ջանքերով: Միշտ պետք է մոտիվացիա ձևավորել լինի դա բարեկեցիկ, թե ոչ բարեկեցիկ ընտանիքում:

Սակայն, այսպես թե այնպես, մոտիվացիան դրվում է նախադպրոցական տարիքում: Եվ դա ծնողներն են տալիս իրենց երեխաներին: Շատ ծնողներ կարծում են, որ իրենց երեխաներին մոտիվացնելը իրենց մտահոգությունը չէ և այն տեղափոխում են ուսուցիչների և մանկավարժների վրա: Մնացածները նախընտրում են պատժել երեխային վատ առաջադիմության համար. գրկում են համակարգչից, արգելում քայլել կամ շփվել ինչ-որ մեկի հետ, ոմանք բռնում են գոտիները: Շատ ծնողներ իրենց երեխաներին դպրոց են ուղարկում բավականին վաղ, երբ երեխան դեռ հոգեբանորեն պատրաստ չէ: Նա չի կարող հանգիստ լինել և անել այն, ինչ իրեն ասում են: Պետք է երեխայի մեջ զարգացնել ինքնուրույն որոշումներ կայացնելու կարողություն: Յուրաքանչյուր մեծահասակ՝ լինի ծնող, թե ուսուցիչ, պետք է հասկանա այս համակարգը և զարգացնի երեխայի մոտ այս կամ այն մոտիվացիան: Եթե երեխան որոշ առարկաների համար ունակություններ չունի, ապա արժե ուշադրություն դարձնել այն փաստին, որ երեխան հասկանում է առնվազն մեկ ոլորտ: Նա պետք է հաղթի իրեն՝ իր ճանապարհին կանգնած դժվարություններին:

Պետք է երեխային ինքնուրույն սովորեցնել, թույլ տալ, որ նա ինքնուրույն նպատակներ դնի իր ուսման մեջ: Պետք է հիշել, որ երեխաների մոտ անգիր անելը տեղի է ունենում խաղի և (կամ) զվարճանքի միջոցով: Պետք է սիրել երեխաներին՝ անկախ նրանից, թե ինչ գնահատականներով են նրանք տուն գալիս: Ցածր դասարանների աշակերտները պետք է հասկանան, որ ցանկացած առարկայի ունակության բացակայությունը պետք է փոխհատուցվի աշխատասիրությամբ:

1.4 Երեխաների մոտիվացիան և դրա տեսակները

Ցանկացած դրդապատճառի հիմքում բավարարվածությունն պահանջող կարիքն է: Մենք ծնվել ենք և կարիքներ ունենք ծնվելու պահից: Ժամանակի ընթացքում մեզ մոտ շարժառիթներն ավելի բազմազան են դառնում: Երեխայի մոտիվացիան փոխվում է, երբ նա մեծանում է: Եթե ծնողը հստակ հասկանում է, թե ինչպես են տեղի ունենում այդ փոփոխությունները, նրա համար ավելի հեշտ է կապ հաստատել երեխայի հետ և օգնել նրան հասնել արդյունքների:

Սովորելու մոտիվացիայի համար կարևոր են երկու տեսակի իմաստալից մոտիվներ.

- գիտելիքի ցանկություն, որը երեխան սկսում է ցույց տալ վաղ մանկությունից
- մարդկանց հետ շփվելու և նրանց գործողությունների հավանությունը ստանալու անհրաժեշտությունը:

Ինքնին մոտիվացիան, որը ձևավորում է սովորելու ցանկությունը, բաժանվում է.

- ներքին - ուսուցման գործընթացի նկատմամբ հետաքրքրության զարգացում, նոր բաներ սովորելու ցանկություն
- արտաքին - խթանում է սովորելու ցանկությունը, որպեսզի բավարարի շրջապատի մարդկանց (ծնողներ, ուսուցիչներ, դասընկերներ) պահանջները:

Եթե նայեք մոտիվացիային, երեխայի հուզական ընկալման տեսանկյունից, ապա որոշվում են դրա 2 տեսակը.

- դրական, ձեռք բերված արդյունքից հաճելի հույզեր ստեղծելով, երեխայի խրախուսմամբ.
- բացասական, որը կապված է պատժի կամ պարզևից զրկելու հետ այն բանի համար, որ երեխան չի կատարել որևէ գործողություն, ինչպես պահանջվում էր:

Ըստ արդյունքի հասնելու մեթոդի՝ առանձնանում են մոտիվացիայի հետևյալ տեսակները.

- հաջողության հասնել, որում երեխան ձգտում է ձեռք բերել նոր գիտելիքներ, տիրապետել հմտությանը, քանի որ նրա համար կարևոր է հաջող արդյունքը, որի ձեռքբերումից նա հաճույք է ստանում.
- անհաջողության բացառումը, երբ երեխան սովորում է վատ գնահատականներ չստանալու և չպատժվելու համար.

Շատ ծնողներ կցանկանային տեսնել իրենց երեխաներին ուրախությամբ վազելով դպրոց՝ հաճույքով և ինքնուրույն կատարելով տնային առաջադրանքները՝ բերելով ուսումնական հաջողությունների վկայականներ: Բայց այս ամենը կարող է անհետանալ: Հաճախ

մեծահասակներն իրենք են մեղավոր, որ երեխայի ուսման նկատմամբ հետաքրքրությունը նվազում է.

1. Երեխաների համար հիմնական օրինակը ծնողներն են: Եթե մեծահասակներն իրենք չեն զարգանում, չեն կարդում, չեն հետաքրքրվում որևէ կոնկրետ գործով, իսկ նրանց սիրելի զբաղմունքը համակարգչային խաղերն ու հեռուստացույցն են, ապա նրանց երեխաները հետագայում նույն արդյունքը կունենան:
2. Մի համեմատեք ձեր երեխային ավելի հաջողակ երեխայի հետ: Պետք է համեմատել ձեռք բերված արդյունքները միայն երեխայի ձեռք բերածների հետ, այլ ոչ թե նրա դասընկերոջ: Հակառակ դեպքում կառաջանա թերարժեքության բարդույթ, իսկ դպրոցում մոտիվացիայի հետք չի մնա:
3. Երբեք մի պատժեք երեխային երրորդ անձանց ներկայությամբ: Ավելի լավ է լռեք, ժամանակ ունեցեք ձեր բոլոր խոսքերը տանը արտահայտելու համար:
4. Երեխային պատրաստի լուծումներ մի՛ առաջարկեք, թողեք նա ինքը տարբերակներ փնտրի: Օգնեք գտնել դրանք, բայց այնպես, որ զարգացնի որոնման մտածողությունը:
5. Տան մթնոլորտը կարևոր գործոն է: Եթե ընտանիքում հաճախ են կոնֆլիկտներ լինում, մեծահասակները վիճում են միմյանց հետ, դասավորում հարաբերությունները, երեխաների ճանաչողական ակտիվությունը նվազում է՝ փոխարինվելով հուզական փորձառություններով, որոնց հետ նրանք չեն կարողանում գլուխ հանել:

Եզրակացություն

Սովորելու մոտիվացիան մեզ տրված է բնության կողմից, ձեռք բերված գիտելիքը կամ նոր հմտության տիրապետումը պարզևատրվում է երջանկության հորմոնների ալիքով: Սովորելը կարող է նույնիսկ մոլուցք դառնալ, ուստի խթանման ճիշտ չափաբաժինը շատ կարևոր է: Եթե երեխան հաստատ չգիտի, թե արդյոք կարող է կատարել առաջադրանքը, և այնուամենայնիվ գլուխ է հանում գործից, հաջողության աստիճանը ամենաբարձրն է: Եվ, իհարկե, սովորողի մոտիվացիան շատ ուժեղ է դառնում:

Շատ ուսուցիչների կարծիքով՝ աշակերտի անկախությունը, առաջին հերթին, կայանում է նրանում, որ նա կարող է իր առջև տարբեր կրթական խնդիրներ դնել և լուծել դրանք առանց այլոց մոտիվացիայի: Երեխան պետք է ինչ-որ բան անի իր բովանդակակալից մղումով. «Ես պետք է դա անեմ ...», «Ինձ դա հետաքրքրում է»: Այստեղ կարևոր են երեխայի այնպիսի որակները, ինչպիսիք են հետաքրքրությունը, նախաձեռնողականությունը, ճանաչողական գործունեությունը, նպատակներ դնելու, աշխատանքը պլանավորելու կարողությունը: Հենց այս դեպքում կարող է ձևավորվել սովորողի մոտիվացիան:

Ուստի սովորելու մոտիվացիան աշակերտների մեջ բարձրացնելու կարևոր գործոններից են ուսուցչի և ծնողի համատեղ աշխատանքը ակնկալվող արդյունքին հասնելու համար:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Արզումանյան Ա. Ջ. Հոգեբանություն-Երևան, Ջանգակ-97 176էջ
2. Արզումանյան Ա. Ջ., Մկրտչյան Ս., Սարգսյան Վ., Կիրառական հոգեբանության պրակտիկում, Երևան, Ջանգակ, 2004թ 416 էջ
3. Էլկոնին Դ. Բ., Կրտսեր դպրոցականների ուսուցման հոգեբանություն, Երևան, 1975թ, 194 էջ
4. Պետրովսկի Ա. Վ., Ընդհանուր հոգեբանություն, Երևան 1974թ 513 էջ

Հավելված 1

